

RANDA AL-DAWOUDI

Gazan
NAISET

TARINOITA, JOITA KUKAAN EI OLE KERTONUT

TAMMI

RANDA AL-DAWOUDI

Gazan
NAISET

TARINOITA, JOITA KUKAAN EI OLE KERTONUT

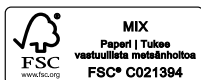
Suomentanut Sampsä Peltonen

TAMMI

HELSINKI

Tämän teoksen kirjoittamista ovat tukeneet
Koneen Säätiö ja Kansan Sivistysrahasto.
Lainaukset Koraanista on suomentanut Jaakko Hämeen-Anttila.

1. painos

Copyright © Randa Al-Dawoudi ja Tammi 2026
Arabiasta suomennettu laitos © Sampsa Peltonen ja Tammi 2026
Poems by Mahmoud Darwish have been translated and published
by permission of the Mahmoud Darwish Foundation.

Kuvaliitteen suunnittelu: Markko Taina
Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN 978-952-04- 8211-4
Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@tammi.fi

TÄMÄ KIRJA ON OMISTETTU

Perheelleni:

Äidilleni Amalille, joka on tekstieni lukijoista ensimmäinen ja eniten läsnä ja joka kutsui minua pikku filosofiksi. Kiitos kun uskoit minuun jo ennen kuin itse tunsin itseäni. Kunpa sinun tarinasi olisi ollut toisenlainen.

Veljilleni Hasanille ja Muhammadille, jotka ovat lämmin turvapaikka kylmässä maailmassa.

Isoäidilleni Azizalle, jonka peruja minäkin juoksen kantaen selässäni kotimaata ja elämää. Pyydän anteeksi kaikkia niitä kertoja, kun kysyin sinulta, miksi jätitte kotipaikkanne. En tiennyt, miten suurta tuskaa kannoit, ennen kuin jouduimme kokemaan sen itse.

Sille pikku Randalille, joka pommituksen alettua maastoutui pöydän alle. Viimeinkin voin sanoa sinulle: nyt olet turvassa.

Isälleni Jamalille, joka opetti minulle, että elämä jatkuu ja että hengissä pysyminen on tapa tehdä vastarintaa.

Siskolleni Majdille, joka juoksi luotisateessa lapset sylissä.

Pikku Amalille, joka herätti kotonamme toivon eloon.

Sisarenpojalleni Awsille, joka puhui ”laketeista” ennen kuin oppi sanomaan ”rakastan sinua”.

Kaikille niille, jotka pelottomasti avasivat minulle sydämensä ja antoivat palan sieluaan, jotta minä voisin kirjoittaa siitä Gazasta, jonka kerran tunsimme.

Gazalle, sen aamunkoitolle, sen auringonlaskulle, joka jaksaa päivä toisensa jälkeen opettaa minulle, mitä pysy-

vyys tarkoittaa. Gazan merelle. Sen riitasoinnuille. Sen tuoksulle, joka asuu minussa, vaikka miten kauas lähtisin.

Rakkaudelle.

Rauhalle.

Kirjoittamiselle, joka pelasti minut hukkumiselta ja antoi ensimmäiset siivet pyrähtää lentoon, kun maailma tuntui käyvän ahtaaksi.

Tämä kirja on teidän. Tämä on niiden, jotka pelastuivat sanan voimasta ja jaksoivat säilyä ihmisinä.

Sisällys

ALUKSI	9
I KOTI	13
II KATU	67
III RUUMIS	149
IV LAPSUUS	291
V MAANPAKO	341
KIRJE LUKIJALLE	452
KIITOS	455

ALUKSI

”Yhden vai kahden valtion ratkaisu?”

”Fatah vai Hamas?”

”Rauha vai vastarinta?”

”Tuomitsetko lokakuun 7:nneen iskut?”

Olen kasvanut kysymysten keskellä. Aina on pitänyt valita vain kahdesta vaihtoehdosta, ikään kuin vastauksen olisi pakko mahtua muiden määräämiin rajoihin. Joskus vastausta on tivattu mikrofonin tanassa. Tai monta mikrofonia. Tai kameraa. Puhujapöntössä. Tuskallisinta on ollut, kun se on tapahtunut ystävien kesken. Aina kun olen seissyt kuvaajan edessä tai puhujakorokkeella, olen tajunnut, että muu maailma pitää kaikkia minun elämäni osa-alueita poliittisina. Nimeäni, kotikaupunkiani, lapsuuttani. Silkkää olemassaoloani. Vain koska satuin syntymään Gazan kaistan eteläosassa Khan Yunisissa, paikassa jonka lapsena kuvittelin olevan niin pieni, ettei se kiinnosta ketään.

Synnyin koleaan sateisena yönä mukanani lukemattomia kysymyksiä. Laskettu aika ylittyi kahdellakymmenellä päivällä. Pysyin äitini kohdussa niin pitkään kuin mahdollista. Minut piti kiskoa ulos väkisin. Olin äitini Amalin ja isäni Jamalin kolmas lapsi. He työskentelivät opetuslalla. Isä oli partiolaisia. Isosiskoni Majdin nimi tarkoittaa ’kunniaa’, ja nimi tulee iskulauseesta, jota partiolaiset takavuosina huusivat: ”Kunnia (*majd*) ja ikuinen elämä (*khulud*) viattomille sankarivainajillemme!” Ja kun minä saavuin maailmaan, isä halusi, että nimekseni tulisi vastaavasti Khulud. Äidillä oli mielessä jokin toinen nimi, mutta lopulta isoveljeni Hasan

vaati, että minusta tulee Randa, koska oli kovin kiintynyt Randa-nimiseen tätiimme. Nimi viittaa arabiaksi rohtokasvinakin käytettyyn hyvältä tuoksuvaan laakeripuuhun, joka symboloi kaikenlaista hienostuneisuutta.

Lapsena kotini ja oma huoneeni Tall al-Sultanissa riittivät muodostamaan kokonaisen maailman, jossa elää. Viikon kohokohta oli, kun perheemme lähti jokatorstaiselle viikonloppukäynnille sukutaloon al-Junainaan. Meitä oli siellä koolla jopa viisikymmentä henkeä. Ilakoimme isossa puutarhassa, jossa kasvoi jasmiineja sekä oliivi- ja mulperipuita. Sukutaloa sanottiin isoäitini Azizan tai isoisäni Hasanin kodiksi.

Isoisään liittyy ensimmäinen menetykseen liittyvä muistoni. Hän oli kasvanut yksin menetettyään kertahetimitä koko perheensä nakbassa. Nakba, joka arabiaksi tarkoittaa 'suuronnettomuutta', merkitsi yli 700 000 palestiinalaisten pakkohätöä kodeistaan Israelin perustamisen yhteydessä vuonna 1948. Koko lapsuuden ajan kuulin puhuttavan isoisästä ja katselin hänen kuviaan sukutalon seinillä.

Pian koti alkoi käydä ahtaaksi. Olin kymmenvuotias, kun koin ensimmäistä kertaa sodan syttymisen hetken. Nakbasta selvinnyt isoäitini Aziza valvoi koko yön. Hän pelkäsi meistä kaikkein eniten ja laski matelevia tunteja. En ymmärtänyt, miksi hän tärisi kuin lopun hetkellä.

Pommien räjähdellessä sukulaiseni hauskuttivat toisiaan muistelemalla, miten syntymääni oli jouduttu odottelemaan: "Randa se aavisti, millainen paikka tämä on, eikä olisi halunnut syntyä ollenkaan!" Minä hetkutin itseäni lastenlaulun "Salam li Nunu" tahtiin. Siinä kuoriutumaton tipu laulaa: "Kiitos vaan, mutta kiitos ei! Pitäkää mokoma maailmanne, minä viihdyn munani sisässä." Kaikki nauroivat, sillä meille Gazaan syntyminenkin on vitsi.

En tiennyt, ettei vuoden 2008 sota jäisi viimeisekseni. Kävin läpi useita sotia, mutta tuo kymmenvuotiaana kokemani varasti minulta jotakin, mitä en ole sen koommin saanut takaisin.

Maailmaan pääsin tutustumaan sekä erilaisten ruutujen että salakuljetettujen kirjojen avulla. Lapsena minua suuttutti se, että muu maailma ohitti meidät ja että television ja kirjallisuuden välityksellä eteeni avautuva elämä tuntui olevan jotain niin paljon enemmän kuin meillä oli. Kyselin aina äidiltä, voisinko jotenkin päästä telkkarin sisään. Unelmoin maailmasta, joka on suurempi, avarampi kuin oma huoneeni ja Gazan pieni maakaistale.

Mutta nyt... en olekaan enää varma, halusinko juuri tätä. Olen välillä toivonut, että me gazalaiset olisimme pysyneet tuntemattomina eikä koko maailma nyt tietäisi meistä siksi, että me teemme kuolemaa.

Tämä kirja on minun oma tarinani. Haluan tekstilläni liittyä naisten kollektiiviseen kokemusmaailmaan sellaisena kuin he sen ovat eläneet. Ei niin, että joku muu kertoo siitä heidän puolestaan. Tämä kirja on matka kotoa maanpakolaisuuteen sekä kertomus lapsuudesta, joka rakentui monen eri valtarakennelman puristuksissa.

En kerro varsinaisesti sodasta vaan siitä, miten sodat ovat jo ennen syntymääni vallanneet ruumiini. Tämän myötä esiin nousee neljä sukupolvea, jotka nakbasta nykypäivään asti ovat kantaneet mukanaan kotimaata, muistoa, pelkoa ja elämää. Kirja ei käsittele sotaa vaan ihmistä, johon sota on käynyt taloksi. Äitejä, isoäitejä, tyttäriä, lapsia jotka ovat joutuneet aikuistumaan liian nopeasti. Kotia, merta, nau-rua, lauluja, elämää joka kaikesta huolimatta jatkuu.

I

KOTI

Tapahtumia vuosilta 2004–2014

GAZAN KAISTA, 2004

”Seis! Subaru siellä! Pysähdy!”

Istuimme siskoni Majdin ja veljeni Hasanin kanssa auton takapenkillä, isäni Jamal ajoi ja äitini Amal oli pelkääjän paikalla vuoden vanha veljeni Muhammad sylissänsä. Lauoimme yhdessä Kadhim al-Sahirin laulua ja seurasimme, miten liikenne tiheni lähestyessämme tarkastuspistettä. Laulumme vaimeni samaa tahtia kuin isän piti hiljentää vauhtia.

Yhtäkkiä alkoi kuulua pelottavia ääniä, ja auton sivupeilistä näin, että meitä lähestyi sotilas. Miehellä oli yllään univormu ja päässään kypärä, jonka alta pilkisti vain osa kasvoista. Askeleet tuntuivat kuuluvan auton sisälle asti. Kurotin oikein kunnolla nähdäkseni paremmin, ja silloin huomasin sotilassaappaat, raskaat ja leveät. Painauduin kii-reen vilkkaa takaisin penkkiin.

”Pää alas, kullat, ei mitään hätää”, äiti rauhoitteli meitä samalla kun isä tiukensi otettaan ohjauspyörästä.

Sotilas kopautti isolla pyssyllään kuskinpuoleiseen ikkunaan, jolloin isä nosti käden ratilta ja avasi ikkunan. Sisään tulvahti tupakanhajua ja äänten sekamelskaa: saappaiden töminää ja lasten itkua. Äiti vilkaisi meihin varmistaakseen, ettemme näkisi kaikkea, mitä ympärillä tapahtui, ja puristi pikkuväljeämme tiukasti sylissänsä. Äiti huomasi, että olin nostanut pääni ja tuijotin silmät suurina isää puhuttelevaa sotilasta.

”Randa”, äiti sanoi, ”pää takaisin alas, kulta. Tuo on sotilas.”

Katsoin miestä ihmeissäni ja yritin purkaa mielessäni sanaa ”sotilas”. Yritin etsiä kypärän reunan alta hänen silmiään. Ajattelin, että mies näkisi minut ja huomaisi, että

olen vain pikkutyttö, ja asia ratkeaisi sillä. Mutta kun katseemme kohtasivat, hän ei laskenutkaan pyssyään. Niinpä tuijotin häntä entistä kovemmin, mutta pyssy sojotti yhä minun suuntaani.

Teki mieli hymyillä sotilaille, mutta yhtäkkiä hän avasi-kin suunsa.

”אמרתִי לך לעצור, amarti lekha la’atsor”, sotilas ärähti hepreaksi, ”minähän käskin pysähtyä.”

Nojauduin äkkiä selkänjoaan, ja kun isä kääntyi katso-maan takapenkille, laitoin kädet korville ja laskin katseeni lattiaan.

”Enkö minä muka pysähtynyt?” isä sanoi hepreaksi ja osoitti meitä. ”Minulla on lapsia kyydissä.”

Sotilas heilautti asettaan ja huusi arabiaa oudosti mur-
taen: ”Aja sivuun odottamaan!”

Isä pysäköi tien reunaan. Yritimme sisarusteni kanssa nostaa päätä ja vilkuilla ikkunasta ulos. Edessämme oli letka autoja odottamassa lupaa jatkaa matkaa. Katsoin Majdia, joka nojasi omaan ikkunaan. Vedin hänet äkkiä pois.

”Pysy aloillasi, ettei sinua osu päähän, jos ne ampuvat!”

”Ei nyt noin kauheita mietitä!” isä sanoi etupenkiltä. ”Kyllä me pian päästään jatkamaan.”

Pikku Muhammad parka itki entistä lujempaa. Äiti rauhoitteli häntä laulamalla ”Uinu jo, uinu jo, Dudu kulta nukkuu”. Dudu on Muhammadin lempinimi.

Aika mateli eteenpäin, ja me sisarukset kiehnäsimme takapenkillä tuskastuneina. Ulkona oli lukemattomia autoja puskuri puskurissa, ja uusia jyristeli tien sivuun sotilaiden askelten ja huutojen säestämänä. Viereisessä autossa mies rukoili: ”Hyvä Jumala, kun ne nyt päästäisivät meidät läpi, ettei vain tarvitsisi viettää yötä täällä.” Emme oikein ymmärtäneet, mitä hän tarkoitti.

Ympärillämme lasten itku yltyi hetki hetkeltä, pakokaasu haisi niin että henki oli salpautua, luodit halkoivat ilmaa.

”Laukussa on mehua, hörpätäkääpä sieltä vähän”, äiti sanoi minulle, Majdille ja Hasanille. Meitä pelotti kääntyä katsomaan ulos, koska sotilaiden ääniä kuului joka puolelta. Ja yhtäkkiä joku kopautti auton peräpäähän.

”Tulevathan ne sieltä”, isä sanoi. ”Ei tarvitse pelätä.”

Sotilaat kysyivät papereita. Ne olivat isällä valmiina kädessä, hän ojensi ne ja jäi sitten odottamaan liikku-mattomana. Minäkin yritin hengittää aivan ääneti. Sitten yksi sotilaista karjaisi taas jotain – mutta tällä kertaa hän osoitti pyssyllä suoraan autoomme. Suoraan isään! Me takerruimme takapenkillä tiukasti toisiimme ja aloimme änkytää yhteen ääneen: ”ei”, ”isä”, ”älä vie isää”.

”Minulla on täällä lapset kyydissä”, isä sanoi painokkaasti, mutta ase tuli vain entistä lähemmäksi. Minä näin sen pienen pyöreän suuaukon. Läheltä. Liian läheltä. Katsoin suuaukkoon ja sitten sotilaan kypärän alta näkyviin silmiin. Tällä kertaa hän ei katsonut minuun takaisin.

Jähmetyin paikoilleni. En saanut millään päätäni kumartumaan, en senttiäkään. Katsoin perhettäni, sitten auton sivuikkunaa: riittäisikö se suojaamaan meitä?

Sotilaat nauroivat, oikein röhönaurua, sille ei tullut loppua, niin kuin ase olisi joku leikkikalua, ja sitten he kaikki ottivat pari itsevarmaa askelta meidän suuntaamme. Äiti sanoi jotain, en kuullut mitä. Sitten miehet heittivät vihreät henkilökorttimme ikkunasta sisään. Ne osuivat isää naamaan ja levisivät lattialle.

”Liikettä!” yksi sotilaista karjaisi. Silloin isä käynnisti auton. Minä liimaannuin tuijottamaan miehiä ikkunasta, pelkäsin että ne lähtevät juoksemaan peräämme eivätkä jätä meitä rauhaan.

”Pää alas!” älähdin sisaruksilleni. Minua pelotti kauheasti, että pyssymies voisi ampua meitä päin vielä vaikka kuinka kaukaa. Luoti voisi osua meistä johonkuhun, se voisi pysäyttää koko auton. Kurotin etupenkin suuntaan ja pyysin isää painamaan kaasua. Tuijotin ikkunasta ulos niin pitkään, että sotilas ja hänen pyssynsä häipyivät näkymättömiin. Autoradio soi soimistaan, mutten enää kuullut sitä.

En tuolloin tiennyt, että jossain vaiheessa nuo sotilaat tulisivat vielä meidän koteihimme saakka.

AL-JUNAINA, RAFAH, 2004

”No niin lapset”, äitini Amal sanoi meille olohuoneessa isoäidin luona. ”Ruvetaanpa valmistautumaan kotimatkaan.”

”Älkää nyt ilman iltapalaa lähtekö”, isoäitini Aziza huudahti omasta huoneestaan. ”Täällä on munia, juustoa, perunoita ja niitä maissihiutaleita, joista te niin tykkäätte.”

Äiti ja isä alkoivat häiriä sukutalon valkoisen rautaportin edessä, ja me lapset yritimme venyttää viimeisiä hetkiä ja lykätä hyvästejä edes hiukan.

”Kenkäni ovat hukassa, en voi tulla mukaan!” huudahdin vieraskamarissa kaikkien tehdessä lopulta lähtöä. Olin piilottanut kengät sohvän alle, ja kaikkia nauratti.

Kuulin askelten äänen, kun isoäiti kiirehti paikalle hengästyneenä. ”Jäisitte nyt ihmeessä, kun kerran lapset viihtyvät”, hän sanoi vanhemmilleni.

Vilkaisin sisaruksiini. Me iskimme silmää serkuille, jotka ymmärsivät heti anella lupaa: ”Joo, älkää lähtekö vielä, me halutaan leikkiä!”

Vanhempani katsahivat toisiinsa ja purskahtivat nauruun. Se oli varma merkki myöntävästä vastauksesta. Kaikki hurrasivat ja taputtivat. Yhtäkkiä isän kännykkä alkoi soida tuttua Nokia tunea. Kamarissa oli parikymmentä lasta, ja hän joutui komentamaan meitä hiljaiseksi monta kertaa ennen kuin sai vastattua.

”Missä olette, Abu Hasan?” kaiuttimesta kuului. ”Teillä on ikkunat pimeinä.”

”Olemme sukuloimassa. Oliko jotain?”

”Ei kannata palata, pysykää siellä. Armeija on saartanut koko Tall al-Sultanin, täällä on joku sotilasoperaatio, aikovat varmaan tehdä hyökkäyksen. Olemme täällä aika neuvottomina.”

”Mitä ihmettä? Missä ne ovat? Ovatko talomme kohdalla jo?”

”En osaa sanoa, yritän selvittää. Mutta Israelin sotilaat käskevät kaikki nuoretmiehet ulos. Päätin soittaa, ettette törmää tiesulkuihin ja tule pahimmassa tapauksessa pidätetyksi.”

Isä oli ihan hiljaa.

”Näyttää siltä, että meidän pitää jäädä tänne”, hän sanoi puhelun jälkeen. ”Ei tosin siksi, etteivät Randan kengät löydy, vaan koska roistot jahtaavat jotain vähän isompaa saalista kuin kenkää.”

Kokoonnuimme serkusporukalla ruokasalin nurkkaan kauaksi aikuisten keskustelusta. Päyylimme heidän ilmeitään, kun he seurasivat uutisia. Ovet he kävivät sulkemassa metallisilla levyillä, jotka pitivät ne tiukasti kiinni. Kaikki yrittivät soittaa ystäville ja sukulaisille Tall al-Sultanissa. Siellä asui meidän kaksi tättä ja lukemattomia ystäviä.

Joku käveli ruokasalissa levottomasti ympäriinsä, joku toinen istui ja toisteli huolestuneena samoja kysymyksiä.

”Mietitään yhdessä, minne me voidaan mennä piiloon”, siskoni Majd sanoi ja keskeytti tarkkailuni. Hän veti minut mukaansa, ja aloimme pohtia piilopaikkoja.

”Meidän täytyy piilottaa myös äiti ja isä”, sanoin ja yritin epätoivoissani keksiä sopivan paikan. ”Tankkihan voi ajaa tänne tosi nopeasti!”

”Me voidaan mennä puutarhaan oliivipuiden taakse”, serkkuni ehdotti, ”tai kiivetään puuhun, niin ne eivät näe meitä.”

”Mitä jos ne räiskivät tännepäin umpimähkään”, sanoi toinen serkku. ”Miten me sitten tiedetään, kuka on kuollut?”

”Ole nyt jo hiljaa!”

”En minä halua kuolla.”

”En minäkään.”

”Kuka nyt kuolla haluaisi?” tokaisi joku.

”Rappukäytävä on turvallisin paikka”, veljeni Hasan ilmoitti, ”niin isoäiti on aina sanonut, ja hänellä on kokemusta, kun selvisi lapsena nakbastakin. Kuunnellaan isoäitiä.”

”Eli siellä me jäätäisiin henkiin?”

”Sen näkee sitten...”

”Jos ne todella haluavat meidät tappaa, niitä ei mikään estä”, serkkuni Hazim totesi. ”Pysytään paikoillamme, keran se vain kirpaisee.”

Sitten hän oli hetken vaiti.

”Mitä se hyökkäys oikein tarkoittaa?” kysyin peloissani. Kysymykseni hiljensi ensin kaikki, ja sitten alkoi kiivas pohdinta. Ibrahim-serkku sanoi asian suoraan: ”Ne tulivat tappamaan meitä.”

”Ei meitä, vaan meidät”, Hazim kuiskasi.

”Onpa hyvä, että satuimme olemaan juuri tänään koolla”, sanoin pienellä äänellä.

”Niinpä. Ollaan ainakin yhdessä, kun ne tulevat”, yksi serkkutyöistä tokaisi.

Siinä vaiheessa aikuiset käskivät meidät nukkumaan, koska kello oli paljon. Mutta me olimme jo ehtineet kuulla, kun he olivat kuiskailleet: ”Jumala tietää, mitä huomenna tapahtuu, mennään nukkumaan ja laitetaan lapsetkin petiin. Tiedä vaikka yöllä pitäisi juosta taivasalle.”

Annoin muiden mennä edeltä makuuhuoneeseen ja kävin hakemassa kenkäni sohvan alta. Enää ei tehnyt mieli pitää niitä piilossa. Laitoin ne ulko-oven viereen valmiiksi.

Oli torstaiaamu, ja me heräsimme ulkoa kuuluvaan meteliin. Kotikadullamme karjuttiin ja huudettiin iskulauseita. Siellä raikui epätavallisen kovaan ääneen laulu ”Minne sinut saatamme, vanha viisas mies?”

Raotin silmiä ja jäin kuuntelemaan metakkaa hetkeksi. Minua alkoi pelottaa, ja huusin isää ja äitiä, mutta he eivät kuulleet. Nousin ylös ja lähdin heidän huoneeseensa. Sisarukseni seisoivat jo ovensuussa, äitini Amal itki television edessä puhelimen luuri kädessä. Isä tuijotti tv-ruutua sanattomana.

”Lähtekää tekin, kokoonnutaan kaikki äidin luokse”, äiti sanoi puhelimeen.

Kun kysyin, mitä oikein oli tapahtunut, isä kertoi, että Jasser Arafat oli kuollut. Mutta kun käännysin katsomaan tv-ruutua, näin Arafatin astumassa ulos lentokoneesta ja vilkuttamassa häntä vastassa olevalle kansalle.

”Ei kun hänhän elää!” huudahdin äidille ja nyin häntä hihasta. ”Hän tuli juuri lentokoneesta ulos.” Äiti vilkaisi ruutua ja selitti, että otokset olivat vanhoja.

Vähän myöhemmin lähdimme sukutalolle, joka oli jo täynnä väkeä. Kaikki kahdeksan tättä äidin puolelta, enot, tuttuja sukulaisia ja muutamia sellaisia, joita en muistanut nähneeni koskaan ennen. Taateleita, kahvia, kuisketta. Itkeviä naisia ja vaitonaisia miehiä.

”Voi poloista... Ei jaksanut enää”, isoäiti sanoi ja itki sydäntäsärkevästi.

Minä seisoin tuolilla olohuoneen ikkunan luona ja katselin, kuinka katu velloi väkeä. Jasser Arafatin nimi toistui

iskulauseissa. Sitten paikalle kurvasi moottoripyörä, jonka kyydistä kuului vihainen huuto: ”Vääräuskoinen vakooja kuoli!” Näky sai minut poistumaan ikkunasta saman tien.

”Äiti...” sanoin ihmeissäni. ”Siis kuka vakooja?”

TALL AL-SULTAN, RAFAH, 2005

Äitini Amal osoitti tummaa puista ruokapöytää. ”No niin, Randa, nousehan tuohon.”

Vedin tuolin esiin ja kipusin pöydän päälle. Sitten oikaisin ryhtini ja nostin leuan pystyyn. Isä istui omalla paikallaan nojaten kädellä poskeensa. Sisarukseni istuivat vastakkain ja pidättelivät naurua odottaessaan, että aloitan esitykseni.

Äiti... äiti seisoj siinä kaiken keskellä, hän ei malttanut koskaan istua silloin kun minä harjoittelin. Hän tarkkaili minua kuin ohjaaja näytelmänsä ensi-iltaa. ”No niin, hengitä syvään ja keskity käsien liikkeisiin.”

Vedin henkeä niin että varmasti kuului ja aloin lausua itseäni vanhemman lapsen kuuluvalla äänellä: ”Runo ’Kirjaa, olen arabi’, kirjoittanut Mahmud Darwiš*.”

Äiti taputti kiihkeästi, sisarukseni seurasivat perässä ja minä hymyilin itsevarman kepeästi. Jatkoin runon lausumista kunnes pääsin kohtaan, jota olin tankannut äidin kanssa monta kertaa. Sydämeni alkoi lyödä kiivaammin.

”Kirjaa etusivun yläreunaan
en vihaa lähimmäistäni
en käy kenenkään kimppuun
mutta... kun tulee nälkä
syön ryöstäjäni lihan.”

---

* Mahmud Darwiš (1941–2008): Identiteettiä ja maanpakolaisuutta käsittelevistä teoksistaan tunnettu merkittävä palestiinalainen runoilija. Arabiankielisen nykyrunouden tärkeimpiä johtohahmoja.

KUN SOTA JÄTTÄÄ JÄLKENSÄ

”Tämä tarina alkaa Gazasta,
mutta sen esittämät kysymykset
koskettavat meitä kaikkia.”

Suomessa asuva Randa Al-Dawoudi on joutunut kokemaan synnyinmaassaan Gazassa kolme sotaa. Nyt, saatuaan tapahtumiin maanpaossa etäisyyttä, hän tutkii muistojaan ja ymmärtää olevansa osa itseään suurempaa, sukupolvelta toiselle periytyvää kertomusta. Mutta mitä tarkoittaa selviytyminen, kun ruumis muistaa kaiken?

Oman elämäntarinansa lisäksi Al-Dawoudi kertoo sukunsa tyttöjen ja naisten vaiheista neljässä sukupolvessa aina vuoden 1948 nakbasta vuosina 2023–2025 käytyyn sotaan ja sen jälkivaikutuksiin. Vähitellen näkökulma laajentuu muiden gazalaisnaisten kokemuksiin miehi-tyksen, pakolaisuuden ja sotien repimässä maassa.

Silti tämä kirja ei kerro vain sodasta. Se kertoo siitä, kuinka tavalliset naiset toivovat, rakastavat ja tekevät kaikkensa varjellakseen elämää mahdottomissa olo-suhteissa. Lukijalle se avaa harvinaisen näkymän arkeen Gazassa uutisotsikoiden takana.

*”Gazan naiset tuo esiin äänet,
jotka maailman täytyy kuulla.”*

ELINA HIRVONEN
KIRJAILIJA, ELOKUVANTEKIJÄ

*”Syvästi inhimillinen kirja, jossa on
suurta surua mutta vielä sitäkin
vahvempaa toivoa.”*

TIMO R. STEWART
TUTKIJA, TIETOKIRJAILIJA

www.tammi.fi

99.1

ISBN 978-952-04-8211-4